

Aşağıdaki sorularımın Sağlık Bakanı Sayın Fahrettin KOCA tarafından yazılı olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim.


Zeynel Emre
İstanbul Milletvekili

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25 nci maddesi, Türkiye'nin de taraf olduğu 1976 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 12 nci maddesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 2 nci ve 8 inci maddeleri başta olmak üzere uluslararası insan hakları hukuku uyarınca **sağlık hakkı** kapsamında değerlendirilen ve devletlerin sağlamakla yükümlü olduğu hizmetlerdendir.

Türkiye'nin taraf olduğu İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne (İHAS) göre, taraf devletlerin İHAS'ın birinci bölümünde yer alan haklar ve özgürlüklerden yetki alanındaki herkesçe yararlanılmasını sağlama yükümlülüğü bulunur. Sözleşme kapsamında cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim, Sözleşme'nin yaşam hakkı (madde 2), özel ve aile hayatına saygı hakkı (madde 8) ve ayrımcılık yasağı (madde 14) bakımından taraf devletin yükümlülüklerini gündeme getirmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin taraf olduğu 1979 tarihli Kadınlara Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin 10 uncu maddesinde devletlerin kadınlara karşı yapılacak ayrımcılığı önlemek için alacağı tedbirler sıralanmış olup, (h) bendinde devletin kadınların ve ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edeceği, aile planlaması gibi her türlü özel eğitici bilgiyi temin edeceği öngörülmüştür. CEDAW Komitesi, afet riskinin azaltılması bağlamında kadınlara karşı yapılacak ayrımcılığı önlemek için de 37 numaralı Tavsiye Kararı çıkarmıştır. Tavsiye Kararı'nın giriş bölümünde belirtildiği üzere kadınlar ve erkekler afetlerden farklı etkilenirler ve kadınların yemeğe, sağlık hizmetlerine ulaşmaları görece daha zordur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığının (CSÜS) Acil Durum ve Afet Riski Yönetimine Entegre Edilmesi Raporu'nda da belirtildiği üzere acil durumlar ve büyük ölçekli felaketler halk sağlığı, sağlık altyapısı ve sağlık hizmetlerinin sunulması üzerinde önemli etkiye sahiptir; **afet dönemlerinde sağlık hakkına erişimin sağlanması hayati önemdedir.**

Öte yandan, afet durumlarında CSÜS'e erişimin sağlanmasında en pratik ve uygulamaya ilişkin hayati yol adımları Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü'nün geliştirdiği "İnsani Yerleşimlerde Üreme Sağlığı İçin Kurumlar Arası Saha Kılavuzu" ve bu kılavuza dayanan Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı İçin Asgari Başlangıç Hizmet Paketi (MISP)'nde sunulmuştur. CSÜS için Minimum Başlangıç Hizmetleri Paketi (MISP), cinsel sağlık ve üreme sağlığıyla ilgili aşırı hastalık ve ölümleri önlemek için her insani acil durumda uygulanacak bir dizi öncelikli hayat kurtaran CSÜS hizmetleri ve faaliyetlerini sıralar. MISP'nin amaçları 1.) sağlık sektörünün MISP'nin uygulanmasına öncülük edecek bir

kuruluş belirlendiğinden emin olunması, 2.) cinsel şiddeti önlemek ve hayatta kalanların ihtiyaçlarını karşılamak, 3.) HIV ve diğer cinsel yolla aktarılan enfeksiyonların bulaşmasını önlemek ve bunlara bağlı hastalık ve ölümü azaltmak, 4.) aşırı anne ve yenidoğan hastalık ve ölümünü önlemek, 5.) istenmeyen gebelikleri önlemek ve 6.) kapsamlı CSÜS hizmetlerinin mümkün olan en kısa sürede birinci basamak sağlık hizmetlerine entere edilmesini planlamaktır.

6 ve 7 Şubat 2023 tarihinde 10 şehirde 15 milyona yakın kişinin etkilendiği Kahramanmaraş merkezli depremler, dirençli yapı stoğu başta olmak üzere deprem sonrası yaşanan yardım ve kurtarma çalışmalarında kamu kurumlarının yetersizlikleri ile koordinasyonsuzluğuna her alanda gözlemlenen kamuoyunu bilgilendirme eksikliği de eşlik etmiştir. Özellikle deprem bölgesindeki kadınların karşılaştıkları sorunlar gözardı edilmektedir. 16 Şubat 2023'te STK'lar tarafından MISP hesaplayıcısı üzerinden hesaplama yapılarak saptanan ihtiyaçlara ilişkin depremlerin üzerinden geçen bir seneye rağmen Sağlık Bakanlığı tarafından kapsamlı bir toplumsal cinsiyet temelli ayrıştırılmış veri açıklanmamıştır.

Buna karşın Türk Tabipleri Birliğinin aylık yayınladığı deprem raporları incelendiğinde, cinsel sağlık ve üreme sağlığı açısından önemli tespitler yapılmaktadır. Deprem bölgesinde kadınlar açısından güvenlik sorunu yaşandığı, şiddet ve taciz riskinin arttığı; geçici barınma alanlarında çok fazla kişinin kalması nedeniyle kadınların özel alanının daraldığı ve temizlik, bulaşık, çamaşır, bakım verme yükü gibi sorumlulukların arttığı; kadınların tuvalete, duşa güvenle gidemediği, tuvaletleri gereksinimleri oranında kullanamama nedeniyle idrar yolu enfeksiyonlarının arttığına dikkat çekilmektedir.

Bu bağlamda;

1-) MISP standartlarının ilk yükümlülüğü olarak afet sonrası durumlarda sağlık sektörü tarafından bir koordinasyon biriminin belirlenmesi gerekmektedir. 6 Şubat depremlerinden sonra söz konusu koordinasyon birimi belirlenmiş midir? Belirlendi ise hangi kurum bu koordinasyon görevini üstlenmiştir?

2-) MISP Hesaplayıcısı'na göre bölgede depremlerden etkilenen popülasyonun CSÜS haklarına erişimi çerçevesinde çıkarılan projeksiyona benzer şekilde kurumunuzda veri tutulmakta mıdır? Bu çerçevede kurumunuzda tutulan güncel ve doğru veriler nelerdir?

3-) MISP Hesaplayıcısı'na göre depremden etkilenen popülasyon içinde 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla kaç gebe kadın bulunmakta idi? Bu gebe kadınların kaç 6 Şubat 2023 itibarıyla gelecek 3 ay içinde doğum yapması beklenen gebelikler idi? 6 Şubat itibarıyla bölgede kaç gebe kadın sağlıklı bir şekilde doğum yapmıştır? Bu doğumlarda anne bebek ölümü oranı nedir? Canlı doğum yapanlardan kaç sezaryen ile doğum yapmıştır?

4-) Bölgede 6 Şubat 2023 öncesi kaç tane kadın doğum polikliniği, ameliyathane ve yenidoğan birimi bulunan sağlık kuruluşu aktif bir şekilde hizmet vermekteydi? 6 Şubat 2023 depremleri sonrası iş bu kuruluşlardan kaç tanesi hizmet vermeye devam etti? Kaç tanesi kullanılmaz hale geldi? Deprem sonrası bölgede kaç tane ve nerelerde bu işleve sahip geçici sağlık birimi kuruldu?

5-) Gebe takip izleme sistemi uyarınca bölgede 6 Şubat itibarıyla gebeliklerinin son 3 ayında olan kadınlardan kaçının doğumu deprem sonrası hizmete devam eden veya hizmete alınan sağlık kuruluşlarında gerçekleşti?

6-) 6 Şubat 2023 depremleri sonrası deprem bölgesinde yeni doğum yapmış kadınlar ve yeni doğmuş bebeklerin kaçının sağlık durumları takip ediliyor? Sağlık problemleri ile ilgili sağlanan tedaviler ve olası sağlık problemlerine karşı alınan tedbirler nelerdir? Doğum sonrası 4 aylık süreçte kaç yeni doğan ve anne hayatını kaybetti? Bu ölümlerin kaç anne ve yenidoğan sağlık hizmetlerinin sunulmaması, bu hizmetlere erişilememesi, yeterli beslenme veya yeterli barınma ve hijyene sahip olmayan koşullarda yaşamak zorunda kalınması nedeniyle gerçekleşmiştir?

7-) 6 Şubat depremlerinden sonra bölgede cinsel yolla aktarılan enfeksiyonların önlenmesine ilişkin alınan önlemler nelerdir? Bu kapsamda bölgede kontraseptif ihtiyacının karşılanmasına ilişkin olarak, kaç kondom, kaç rahim içi araç, kaç implant ve diğer doğum kontrol hizmeti verilmiştir?

8-) Bölgede 6 Şubat depremleri öncesi ve sonrasında, cinsel yolla aktarılan enfeksiyonla yaşayan kişi sayısı kaçtır? Bu kişilerin deprem öncesi ve sonrasında değişen şekilde demografik bilgisini içeren güncel veriler nelerdir? Söz konusu hastalara yeterli ve erişilebilir cinsel sağlık hizmetleri sunulmakta mıdır?

9-) CEDAW 37 numaralı tavsiye kararı paragraf 26 (c)'de yer alan devletin hesap verilebilirlik yükümlülüğü uyarınca deprem bölgesinde üreme yaşında kaç kadın vardır ve kontraseptif kullanan kadınların kaçına kontraseptif sağlandı/sağlanıyor? Bölgede cinsel yolla bulaşan enfeksiyonla bulaş halinde olan kişilerin sayısı kaçtır ve bunlardan kaçına yardım edildi/ediliyor? Cinsel şiddete maruz kalmış kaç kişi tespit edildi ve cinsel şiddete maruz kalmış kaç kişiye yardım edildi?

10-) CEDAW 37 numaralı tavsiye kararı paragraf 26 (a)'ya göre devlet afet riskinin azaltılması ile ilgili düzenleyeceği programlarda insan hakları ilkelerini; kadın ve kız gruplarına öncelik verilerek eşitliğin sağlanmasını esas alır. Devletin afet riskinin azaltılmasına yönelik programlarında kaç kadın yer aldı ve kadınların yerli, ırksal, etnik ve cinsel azınlık gruplarından olanlar, engelli kadınlar ve kızlar, ergenler, yaşlı kadınlar, evli olanlar kadınlar, hem kırsal hem de kentsel ortamlarda yoksulluk içinde yaşayan kadınlar, zorunlu seks işçiliği yapan ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kadınlar, vatansız, mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların bu programlarda katılım oranı/sayısı nedir? STK'ların kadın katılımı ile ilgili yapmış olduğu etkinliklerde kadın katılımı nasıl desteklendi?

11-) MISP Hesaplayıcısı'na göre üreme çağındaki 1000 kadın başına 77.220 kürtaj düştüğü göz önüne alındığında bölgede kürtaj yaptırmak isteyen kadınlara sağlanan kürtaj hizmetlerinin oranı nedir?

12-) CEDAW 37 numaralı tavsiye kararı paragraf 72 (a)'ya göre devlet, kadınların eşit haklarının kullanılmasını teşvik etmek ve korunmak için evsel kullanım dahil olmak üzere azlık zamanında da sanitasyon sağlamakla yükümlüdür; özellikle yoksulluk içinde yaşayan kadınların, özellikle hem kentsel hem de kırsal alandaki gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayanların sanitasyona ulaşmalarına dikkat edilmelidir. Cinsel sağlık için sanitasyonun önemi bilinmektedir. Bölgede etkilenen kişilerin sanitasyona ulaşım oranı nedir?

13-) Depremlerden etkilenen bölgede, 6 Şubat 2023 öncesi ve sonrası kadına ve erkeğe karşı cinsel saldırı ve cinsel taciz suçları ile çocuk istismarı suçuyla ilgili veriler ne şekildedir?

14-) Deprem bölgesinde bulunan bireylerin deprem sonrasında kürtaj hizmeti ihtiyacı arttı mı? Bu bireyler bu hizmete erişebildi mi? Deprem bölgesinde kaç tane kürtaj hizmeti veren sağlık kuruluşu vardır? 6 Şubat 2023 depremleri öncesinde ve sonrasında kürtaj hizmeti veren kaç sağlık kuruluşu vardır ve bunlar hangileridir?

15-) 6 Şubat 2023 depremlerinden etkilenen bölgede, cinsel şiddete dayalı gebelik sayısı kaçtır? Bu gebeliklerde kaç tanesi isteğe bağlı olarak 10 hafta içerisinde sonlandırılmıştır? İsteğe bağlı gebelik sonlandırmanın süresi bakımından ilgili cinsel saldırı suçunun sabit görülmesi nedeniyle 20 hafta içerisinde gebeliğin sonlandırılabilmesinin olanaklı olduğuna dair kaç tane mahkeme kararı verilmiştir?

16-) 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında bölgedeki kadınlardan gebeliği sonlandırmak isteyenlerin bölgedeki hizmet kuruluşlarında veya çeşitli illerdeki hizmet kuruluşlarında hizmet alım verileri ne şekildedir?

17-) Deprem sonrasında olası baskı veya çekingenlikten ötürü ihtiyaçlarını, fiziksel veya psikolojik sorunlarını paylaşmaktan çekinebilecek özellikle kadın ve çocuk depremzedeler için kadın gönüllülerin katılımının artırılması adına neler yapıldı? Elinizdeki verilere göre gönüllülerin cinsiyet oranı nedir?

18-) Deprem bölgesindeki çadırların ve tuvaletlerin temizliği için hangi önlemler alındı? Hastalık riskleri göz önünde bulundurulduğunda, özellikle tuvaletlerin temizliği düzenli olarak yapıldı mı?